

Voorlopig beheersplan Park van Loppem

Milieudienst Zedelgem

■ Gemeente *Zedelgem*

Regionaal Landschap Houtland

Inleiding

Landschappen behoren tot ons cultureel en natuurlijk erfgoed, met als gevolg dat bepaalde landschappen in Vlaanderen recent werden beschermd. Het Park van Loppem is als beschermd landschap aangeduid door Monumenten en Landschappen. Dit houdt in dat een landschapsbeheersplan kan worden opgemaakt, waarbij de kosten voor de opmaak van dit plan voor een groot gedeelte worden terugbetaald door Monumenten en Landschappen. Voor de periode vanaf heden totdat het definitief landschapsbeheersplan opgemaakt is, zal het beheer in dit voorlopig beheersplan worden beschreven.

Dit voorlopig beheersplan heeft de bedoeling een milieu- en natuurvriendelijk beheer mogelijk te maken. Natuurwaarden in het park worden zoveel mogelijk behouden en in de mate van het mogelijke versterkt. De beheerkeuze zal echter ook afhangen van het gebruik van de ruimte (cfr. hengelzone) of de situering ten opzichte van het kasteel. Een belangrijke maatregel is het beperken van het gebruik van pesticiden in 2004 om tot een nulgebruik te komen in 2005. Omwille van het decreet van 21 december 2001 houdende de vermindering van het gebruik van bestrijdingsmiddelen door openbare diensten in het Vlaams Gewest moet een deelproject van 20% van het openbaar domein van de gemeente Zedelgem vanaf 1 januari 2005 pesticidenvrij beheerd worden. Ook het Park van Loppem is in dit deelproject opgenomen, zodat vanaf 2005 niet langer pesticiden worden getolereerd. Een intensiever maaischema behoort tot de consequenties van dit pesticidenvrij beheer. Om deze extra arbeidslast op te vangen worden MINA-arbeiders gedurende bepaalde periodes ingezet.

In het voorlopig beheersplan wordt een beperkte inventaris van indicatorsoorten voor het Park van Loppem beschreven. De indicatorsoorten vereisen specifieke maaidata, die indien mogelijk worden samengebracht in maximum 3 maaiperiodes. Ten tweede zal het gebruik van de ruimte geschetst worden. Een combinatie van de inventaris van de indicatorsoorten, samen met hun maaidata, en het gebruik van de ruimte zal leiden tot een voorstel tot beheer. Een antwoord wordt gegeven op de vraag welke plaatsen in welke periodes gemaaid worden, welke bermen gedifferentieerd aangepakt worden, waar voorlichting naar de bezoekers toe nodig is, enz.

I. Inventarisatie

I.1. Inventarisatie van indicatorsoorten

Op basis van indicatorsoorten wordt een beperkte inventaris opgemaakt van het volledige park. Hierbij wordt een opsplitsing in twee categorieën gemaakt. De eerste categorie bevat waardevolle planten en duidt dus op botanische rijkdom. De tweede categorie is een indicator voor zeer (stikstof)rijke, vaak verstoorde grond en ongewenste ruigte.

I.1.1. Indicatorsoorten van botanische rijkdom

Bij deze soorten is het van belang het tijdstip van de bloei en de zaadvorming te kennen zodat het maaien pas na de zaadvorming plaatsvindt. Zo zal de plant zich verder kunnen uitbreiden.

Tabel I geeft weer welke waardevolle planten in het Park van Loppem werden waargenomen. In de eerste kolom staat een cijfer die op kaart I de locatie van deze plant weergeeft. In de derde kolom staat informatie over de standplaatsvereisten van de plant, terwijl de vierde kolom het tijdstip van bloei weergeeft. Op basis van de vierde kolom wordt in de vijfde kolom aangegeven wanneer het aangewezen is deze plant te maaien.

Het Park van Loppem bevat een variatie aan biotopen. In het park zijn er hooilandjes, begraaide weiden, bermen, oevers, dreven, grachten en heel wat bos aanwezig. Vandaar dat een grote verscheidenheid aan types planten wordt aangetroffen. Vooral de hooilandjes, de bermen en de dreven zijn van belang bij het maaibeheer. Zoals in tabel I te zien is, worden de meeste bosplanten niet gemaaid. Op basis van tabel I kan geconcludeerd worden dat de aangewezen maaidata kunnen gegroepeerd worden in twee periodes: de eerste helft van juli en september-oktober.

Aangezien de veldjes en de bermen in de tweede helft van juni door de MINA-arbeiders werden gemaaid, zorgde dit ervoor dat het opmaken van deze inventaris op 29 juni slechts in beperkte mate kon gebeuren. Bovendien waren reeds alle voorjaarsbloeiërs verdwenen, behalve enkele plantjes van de stengelloze sleutelbloem. Er is echter geweten dat op de “open plaats” in het bos, die op de kaart in het blauw is aangeduid, heel wat voorjaarsbloeiërs staan.

Tabel 1: Inventaris van de waardevolle planten

Nr.	Indicatorsoort	Standplaats	Tijdstip bloei	Aangewezen maaitijdstip
	Voorjaarsbloeiers			
1.	Stengelloze sleutelbloem	Vochtige bossen met milde humus, alluviale weiden, heggen.	maart-april	1 ste helft juli
	Hooilandsoorten			
2.	Echte koekoeksbloem	Natte weiden, sloten.	mei-aug.	1 ste helft juli
3.	Kruipend zenegroen	Vochtige bossen, drassige weiden, boswegen, duinpannen.	mei-juni	1 ste helft juni
4.	Margriet	Weiden, wegkanten, braakland, kapvlakten, graslanden.	mei-aug.	1 ste helft juli
5.	Penningkruid	Wegbermen, weiden, vochte bossen; min of meer nitrofiel.	juni-juli	1 ste helft juli
6.	Veldzuring	Weiden, meestal op vochtige bodem, soms op open plekken en kapvlakten in het bos.	mei-juli	1 ste helft juli
	Natte ruigte			
7.	Echte valeriaan	Vochtige weiden, oevers, elzenbossen, vochtige eikenbossen, kapvlakten; nietrofiel.	juni-aug	September-oktober
8.	Gewone bereklauw	Wegbermen, heggen, weiden; iets nitrofiel.	juni-aug	September-oktober
9.	Knoopkruid	Vochtige weiden, grazige wegen, braakland.	juni-aug.	September-oktober
10.	Koninginnekruid (Vlinderplant)	Oevers, sloten, kapvlakten, op vochtige bodem.	juli-okt.	September-oktober
11.	Moerasrolklaver	Natte weiden, sloten, moerassen, zeggevegetaties.	juni-aug.	September-oktober

12.	Moerasspirea	Natte weiden en bossen, oevers, sloten.	juni-sept.	September-oktober
	Wegbermen			
13.	Jacobskruiskruid (Vlinderplant)	Wegkanten, begraasde weiden, gerudaliseerde duinen.	juli-okt.	September-oktober
	Bosplanten			
14.	Geel nagelkruid	Bossen, op vruchtbare bodem, hellingen, braakland, kapvlakten; zwak nitrofiel.	mei-sept	Nvt
15.	Grote muur	Bossen, vooral op kalkarme bodem, bosranden, heggen.	april-juni	1 ^{ste} helft juli
16.	Gemone salomonszegel	Bossen met milde humus, bosjes, heggen.	mei-juni	Nvt
17.	Keverorchis	Vochtige bossen, bosranden, heggen, op mineraalrijke bodem.	mei-juli	1 ^{ste} helft juli
18.	Meiklokje	Bossen met vrij droge bodem, meestal niet al te zure ruwe humus, zelden op kalkrijke grond.	mei	Nvt
19.	Robertskruid	Bossen met milde humus, vaak iets ruderaal, rotsachtige plaatsen, oude muren, heggen.	mei-sept.	Nvt

Maaien met afvoer van het maaisel zorgt voor verschraling van de bodem. Dit schept kiemruimte voor zowel gevestigde als voor eventuele nieuwe soorten. Het maaien verhindert de dominantie van bepaalde soorten, die in 1.1.2 beschreven worden. Dit is te wijten aan het feit dat voedingsstoffen onttrokken worden aan de bodem. Het verschralingseffect kan volledig tenietgedaan worden door een grondwaterpeilverlaging. Waardevolle planten voelen zich dus het best in een arme, vochtige bodem.

Op basis van de aanduiding van de waardevolle indicatorsoorten op kaart 1 worden de botanisch interessante stukken in het Park van Loppem aangewezen. In het Park van Loppem zijn vier kleine hooilandjes aanwezig, die op kaart 1 aangeduid zijn in het groen. Deze veldjes worden bij voorkeur elk jaar gemaaid met afvoer van het maaisel (zie verder 1.2). Drie van de vier veldjes zijn van belang wat betreft botanische rijkdom. Echte koekoeksbloem, kruipend zenegroen en veldzuring, typische hooilandsoorten, komen voor op het tweede veldje. Naast de echte koekoeksbloem komen op het derde veldje allemaal typische natte ruigtesoorten voor zoals echte valeriana, gewone bereklauw, knoopkruid, moerasrolklaver en moerasspirea. Ter hoogte van dit veldje staat op de kaart loofbos en een poel aangeduid, hetgeen waarschijnlijk de vroegere situatie was. De indicatorsoorten geven aan dat dit hooilandje een vochtige bodem bevat, een ideale uitgangssituatie voor de verspreiding van zeer waardevolle soorten. Het vierde veldje heeft eveneens een grote botanische potentie met o.a. de aanwezigheid van moerasspirea en waarschijnlijk heel wat voorjaarsbloeiërs die op het moment van de inventarisatie niet konden waargenomen worden.

Naast deze veldjes zijn tevens enkele bermen van belang, vooral de bermen ter hoogte van enkele bomenrijen en landbouwgrond. De bermen in het bos worden overschaduwed en moeten dus niet worden gemaaid. De berm ter hoogte van de bomenrij op korte afstand gelegen van het waardevolle hooilandje bevat o.a. keverorchis. Deze plant mag zeker niet te vroeg worden gemaaid zodat zaad kan gevormd worden. Een tweede berm die enkele waardevolle bosplanten herbergt, is de berm met de zeer lange bomenrij die de linkerkant van het park afsluit. Daarin vinden we o.a. een grote hoeveelheid meiklokjes en enkele exemplaren van de gewone salomonszegel. Deze bosplanten moeten echter niet worden gemaaid. Een volgende waardevolle plaats is de berm langs de gracht en de muur aan de buitenkant van het park. Daar werden verschillende planten van de zeldzame stengelloze sleutelbloem aangetroffen.

De oevers van de vijver van het Park van Loppem verdienen extra aandacht omwille van de aanwezigheid van zeldzame soorten zoals de adderwortel. Verfijning van het maaibeheer van de oevers is noodzakelijk. In het voorjaar van 2005 zal deze verfijning verder uitgewerkt worden.

1.1.2. Indicatorsoorten van zeer rijke, vaak verstoorde grond

In tabel 2 worden de verschillende indicatorsoorten opgesomd die typerend zijn voor een zeer rijke of verstoorde grond. Deze soorten werden niet op kaart 1 geplaatst aangezien deze soorten her en der in vrij grote bestanden voorkomen. Vaak langs grachten kan men deze soorten aantreffen omwille van de toevoer van nutriënten, die er door het gebruik van meststoffen vanuit de verder gelegen landbouwgrond inspoelen. Ook op de open plek die op kaart 1 in het blauw is aangeduid, komen o.a. massaal brandnetels voor.

Deze soorten moeten indien mogelijk gemaaid worden vóór ze in bloei gekomen zijn en toch zeker liefst vóór ze zaad kunnen vormen. Alle mogelijkheden moeten de plant worden ontnomen om zich te verspreiden. Vaak zijn het ook deze indicatorsoorten die tot op heden werden besproeid met pesticiden. Door een intensief maaibeheer met afvoer van het maaisel zal de bloeiwijze telkens worden weggenomen voordat er zaad wordt gevormd en zal de bodem verschrallen door het onttrekken van nutriënten. Aangezien alle indicatorsoorten uit tabel 2 veel nutriënten vereisen, zal de verschraling op lange termijn de massale opkomst van deze soorten vermijden.

In principe moeten voedselrijke graslanden zeker tweemaal per jaar gemaaid worden, bij voorkeur in de tweede helft van juni of begin juli en daarna in september. De eerste maaibeurt valt dus enkele weken vroeger dan voor botanisch waardevolle graslanden.

De akkerdistel vormt een plant die extra aandacht verdient, aangezien deze plant ten eerste wettelijk moet worden bestreden en ten tweede zich vegetatief via uitlopers verspreidt. De bloeiwijze van de akkerdistel wegnemen is dus niet voldoende om deze plant in te perken. Door een regelmatig maaibeheer (2 x per jaar) zullen de wortels uitgeput geraken en zal de plant zich niet langer via de uitlopers voortzetten.

Braam wordt getolereerd in de bosgedeelten van het Park van Loppem, aangezien dit schuil- en nestgelegenheid biedt voor dieren. Op plaatsen waar wordt geopteerd voor botanische rijkdom wordt braam teruggedrongen.

Tabel 2: Inventaris van de ongewenste planten op rijke, verstoorde grond

Soort	Tijdstip bloei	Aangewezen maaitijdstip
Akkerdistel	Juni-Sept.	Juni-begin juli Bermen : twee maaiperiodes per jaar: - idem - Tweede helft september
Braam	Juni-Sept.	
Brandnetel	Juni-Okt.	
Kleefkruid	Juni-Sept.	
Krulzuring	Juni-Aug.	
Zevenblad	Mei-Aug.	

1.2. Inventarisatie van het gebruik van de ruimte

Voor de inventaris van het gebruik van de ruimte werd een beroep gedaan op de ervaring van de beheerder van de groendienst, die reeds talloze jaren het Park van Loppem onderhoudt. Een onderscheid kan worden gemaakt tussen het parkgedeelte en het bosgedeelte in het Park van Loppem. Aangezien het parkgedeelte met o.a. de hengelvijver een belangrijke recreatieve functie vervult, moet dit deel er net en verzorgd uitzien, terwijl in het bosgedeelte meer ruimte is voor natuur.

Tot nu toe werd de ruimte enkel beheerd in functie van recreatie. Er zijn drie speelweides aanwezig in het park, aangeduid in groen op kaart 2. Met de term 'speelweide' wordt bedoeld dat deze gebruikt worden door recreanten. Deze speelweides komen overeen met drie van de vier kleine hooilandjes, besproken in 1.1.1 en aangeduid in groen op kaart 1. Het vierde hooilandje dat het verst verwijderd is van het kasteel wordt niet als speelweide gebruikt. Deze drie hooilandjes worden elk jaar gemaaid vóór 1 juli zodat deze speelweides volop kunnen gebruikt worden door recreanten van zodra de zomervakantie aanbreekt. Deze recreanten zijn zeer divers. Zowel gezinnen van Zedelgem en omstreken, jeugdbewegingen, andere verenigingen zoals de vissersclub als toeristen bezoeken het Park van Loppem en maken gebruik van de hooilandjes om uit te rusten, te picknicken, een spel te spelen, enz. Na bespreking van het voorlopig beheersplan van het Park van Loppem met Mevr. van Caloen van de Stichting Jean van Caloen werd het duidelijk dat het Park van Loppem een rustig wandelpark moet zijn waar enkel zachte recreatie toegelaten is. De speelfunctie mag niet primeren en lawaai in het park is ten strengste verboden. Bezoekers kunnen in het park wandelen, lezen, picknicken, enz...

Verder werd in het park tot nu toe gemaaid en met herbiciden gespoten in functie van een “net uitzicht”. De bermen werden mooi kort gemaaid, de paden besproeid zodat deze niet zouden overgroeien met gras en onkruid, brandnetelhaarden gesproeid zodat deze niet verder zouden uitbreiden, enz.

Het gras van de hooilandjes en de bermen werd afgevoerd naar een deel van de open plaats in het bos, aangeduid met blauw op kaart 1 en 2. Dit deel van de open plaats in het bos was vrij toegankelijk voor een wagen en aanhangwagens met het maaisel. Dit is nu echter niet langer mogelijk omwille van de aanwezigheid van slib op deze open plaats.

Naast de stukken grond van het Park van Loppem, die worden onderhouden door de groendienst van het gemeentebestuur, zijn er nog weilanden en hooilanden, die gebruikt worden door verschillende landbouwers.

2. Voorstel van beheer

Door de combinatie van beide inventarissen (van de indicatorsoorten en het gebruik van de ruimte) kan bepaald worden welk beheer zal worden toegepast.

Maaibeheer

Twee maaiperiodes worden voorzien, nl. de tweede helft juni - eerste helft juli en de tweede helft van september. Gedifferentieerd maaien is een sleutelconcept in het nieuwe voorstel tot beheer. Bepaalde bermen of veldjes zullen gedeeltelijk in de eerste maaiperiode worden gemaaid, waarna de rest in september wordt gemaaid, rekening houdende met de aanwezigheid van bijzondere natuurwaarden en het gebruik van de ruimte.

Aangezien de speelfunctie in het park niet primeert, is het niet noodzakelijk om de hooiveldjes extra vroeg te maaien (dwz in juni-juli) en tijdens de zomer als gazon te onderhouden. Door het maaien behoudt het park wel een verzorgde indruk en creëert dit plaats voor zachte recreatie. Vandaar dat het hooiveldje aan de hengelvijver wel vroeg wordt gemaaid en onderhouden wordt als gazon. In principe begint het maaien in juni samen met de bestrijding van distels en brandnetels. Daarna volgt een eerste maaibeurt van de waardevolle hooiveldjes.

Voor de bermen houdt het gedifferentieerd maaien in dat de eerste meter vanaf de paadjes zal worden gemaaid tijdens de eerste maaibeurt (na 15 juni), terwijl alles voorbij deze meter tijdens de

tweede maaibeurt wordt afgemaaid. Deze tweede strook is meestal het grachtalud en wordt begroeid met moerasplanten die een latere maaidatum vereisen. Dit zorgt voor een net uitzicht in de zomermaanden maar geeft tevens een bloemenrijke rand. Bermen waar enkel woekerende planten voorkomen, zoals brandnetels, distels, bramen, kleeftkruid, zevenblad (zie tabel 2), kunnen volledig worden gemaaid in juni én in september, met afvoer van het maaisel.

Voor enkele waardevolle soorten zoals keverorchis (17) en stengelloze sleutelbloem (1) wordt extra aandacht besteed, opdat zaadvorming zou gebeuren. Dat betekent concreet dat de locaties van deze planten apart worden gemaaid.

Verwerking van het groenafval

Er wordt een nieuwe plaats in het bos gezocht om het maaisel op een aanvaardbare manier op te slaan. Er werd geopteerd om aan het uiteinde van een doodlopend paadje het maaisel af te voeren, zoals aangeduid op kaart 2. Aangezien een composthoop een toevoer van zowel “groen materiaal” als “bruin materiaal” nodig heeft, is het niet voldoende om enkel maaisel op de composthoop te brengen. Een mogelijke oplossing voor dit probleem is het mengen van gehakseld hout onder het maaisel. Vaak liggen er afgebroken takken op de paadjes, die worden opgeruimd door de parkbeheerder. Deze takken kunnen verhakseld worden en in de composthoop verwerkt worden, zodat het composteringsproces een grotere kans op slagen heeft. Verder bestaat het gevaar dat omwonenden eventueel gebruik zouden maken van de gelegenheid om hun eigen maaisel op de hoop te gooien. Omwille van de twee bovengenoemde redenen wordt het opstellen van deze composthoop in het najaar geëvalueerd. Indien dit geen aanvaardbare mogelijkheid is, zal het maaisel alsnog naar het containerpark worden afgevoerd. Omdat de bezoekers van het park de functie en het voordeel van de composthoop zouden begrijpen, zal informatie over de hoop beschikbaar moeten zijn, mogelijks in de vorm van een informatiebord bij de composthoop. Een kastanjehouten afsluiting rond de composthoop zou een verzorgde indruk geven.

Beheer van weilanden

In het landschapsbeheersplan zal hoogstwaarschijnlijk de extensieve uitbating van de weiden en hooilanden opgenomen worden, waardoor bemesting en het gebruik van pesticiden niet langer zal getolereerd worden. Bovendien zou het interessant zijn indien één van de landbouwers eveneens de drie kleine hooilandjes zou maaien, zoals dit in het verleden reeds gebeurd is.

In 2004 zullen de landbouwers nog gecontacteerd worden. De bedoeling is de landbouwers te overtuigen van een milieu- en natuurvriendelijk beheer van de wei- en hooilanden. Via beheersovereenkomsten met de VLM kan de landbouwer een subsidie verkrijgen in ruil voor dit botanisch beheer.

Onderhoud paden

Aangezien het Park van Loppem vrij veel wandelaars ontvangt, is het van belang dat de paadjes in goede staat verkeren. Dit betekent dat de plaatsen waar veel vocht aanwezig is, moeten opgevuld worden. Daarnaast moeten we ons de vraag stellen of het onkruidvrij houden van de paadjes nodig is voor een “goede staat” van de paadjes. Om de paadjes onkruidvrij te houden, werden deze tot op heden meermaals per jaar besproeid. Het gebruik van pesticiden wordt zoveel mogelijk vermeden in 2004 en wordt enkel nog toegelaten op de paadjes. In 2005 kunnen pesticiden echter niet langer gebruikt worden in het Park van Loppem. Een oplossing voor het nulgebruik van pesticiden is op dit moment nog niet voorhanden. In de loop van 2004 zal naar een mogelijke oplossing worden gezocht en zullen alternatieve methodes worden uitgetest.

Begrazing open plaatsen

Het is niet duidelijk hoe het gebruik van de open plaats in het bos, die in het blauw is aangeduid op de kaarten, kan ingevuld worden. Zoals hierboven bij I.I. vermeld, zijn er heel wat voorjaarsbloeiërs, massaal gekiemde eikeplantjes en een grote hoeveelheid brandnetels aanwezig. De brandnetels werden tot nu toe verschillende keren per jaar gesproeid, hetgeen niet langer getolereerd wordt. Omdat deze open plaats een zeer grote oppervlakte heeft en bovendien heel wat reliëfverschillen bevat, is het maaien van deze plaats als beheersvorm geen optie. Indien voor het beheer van deze open plaats gekozen wordt voor “niets doen”, zal deze open plaats op lange termijn evolueren naar een eikenbos. Een andere mogelijkheid is deze plaats omheinen en extensief laten begrazen.